

Ewelina Woźniak-Wrzesińska (Giessen)*
ORCID: 0000-0002-2257-3059

Received: 2.12.2020
Accepted: 24.06.2021
Published: 23.12.2021

Zastosowanie narzędzia Google Trends do badania wybranego obszaru płaszczyzny intratekstualnej dyskursu – na przykładzie słów kluczowych z zakresu dyskursu genderowego

W treści artykułu omawiam użyteczność narzędzia Google Trends do badania wybranego obszaru płaszczyzny intratekstualnej dyskursu. We wstępie przypominam podstawowe założenia modelu DIMEAN (Diskurslinguistische Mehr-Ebenen-Analyse) ze szczególnym uwzględnieniem interesującej mnie płaszczyzny i sposobów przeprowadzania analizy słowa. Na tak zarysowanym tle wskazuję możliwości wykorzystania Google Trends na przykładzie obserwacji słów kluczowych z zakresu dyskursu genderowego. Okazuje się, że zastosowanie narzędzia gromadzącego big data pozwala na ujawnienie mechanizmu przenoszenia słów kluczowych w przestrzeń słów stygmatów.

Słowa kluczowe: gender studies, dyskurs, słowa kluczowe

The application of the Google Trends tool to study a selected area of the intratextual plane of discourse – on the example of keywords in the field of gender discourse

In this article, I discuss the usefulness of the Google Trends tool to study a selected area of the intratextual plane of discourse. In the introduction, I recall the basic assumptions of the DIMEAN model (Diskurslinguistische Mehr-Ebenen-Analyse) with particular emphasis on the plane and methods of conducting word analysis in which I am interested. Against this background, I point out the possibilities of using Google Trends on the example of keywords and observations in the field of gender discourse. It turns out that the use of the big data collecting tool allows to reveal the mechanism of transferring keywords into the space of stigma words.

Keywords: Gender Studies, discourse, keywords

---

* dr Ewelina Woźniak-Wrzesińska, Justus-Liebig-Universität Gießen, Institut für Slavistik, Otto-Behaghel-Str. 10D, 35394 Gießen, e-mail: Ewelina.Wozniak-Wrzesinska@slavistik.uni-giessen.de

Die Anwendung des Google Trends-Tools zur Untersuchung eines ausgewählten Bereichs der intratextuellen Ebene des Diskurses - am Beispiel von Schlüsselwörtern des Gender-Diskurses

In diesem Artikel diskutiere ich die Nützlichkeit des Google-Trends-Tools zur Untersuchung eines ausgewählten Bereichs der intertextuellen Diskursebene. In der Einleitung umreiße ich die Grundannahmen des DIMEAN-Modells (diskurslinguistische Mehr-Ebenen-Analyse) mit besonderem Schwerpunkt auf der Ebene, für die ich mich interessiere, und die Möglichkeiten der Durchführung von Wortanalysen. Vor diesem Hintergrund verweise ich am Beispiel von Stichwortbeobachtungen im Bereich des Gender-Diskurses auf die Möglichkeiten der Verwendung von Google Trends. Es stellt sich heraus, dass der Einsatz des Instruments zur Erhebung großer Datenmengen es erlaubt, den Mechanismus der Übertragung von Schlüsselwörtern in den Bereich der Stigma-Wörter offenzulegen.

Schlüsselwörter: Gender Studies, Diskurs, Schlüsselwörter

Diskurs genderowy (dalej zamiennie: DG) w Polsce ewoluje w sposób niezwykle specyficzny (zob. np. Duda 2016, Pankowska 2017, Rodzoch-Malek 2012). Dokładne analizy ukazują, że można mówić o rozwoju naukowego DG na podstawie społecznego dyskursu (zob. Woźniak-Wrzesińska, Zakrzewska-Verdugo 2021a, 2021b). Nie jest więc tak, że społeczne praktyki nie wpływają na naukowe i każda z nich funkcjonuje niezależnie. Obieg „wiedzy społecznie niechcianej” (Nowak, Abriszewski 2016: 66–75) – ujętej w ramach dyskursu – przyjmuje postać wielokierunkowej migracji: nie tylko od instytucji do społeczeństwa, ale i na odwrót (Abriszewski 2013: 277–300, Latour 2013: 113–148).

Co ciekawe – w analizach dyskursologicznych przyjmuje się zwykle (choć nie zawsze), że czym innym jest dyskurs naukowy, a czym innym – społeczny (zob. dokładniej: Jäger 2001: 101, Jedlikowska 2014). Badania nad DG pozwalają jednak dostrzec, że obie przestrzenie warunkują swoje istnienie. Mowa o przestrzeni społecznej, uznawanej stereotypowo za potoczną, a także naukowej, profesjonalnej, powstałej na fundamentach badawczych procedur dowodzenia (Nowak, Abriszewski 2016: 141–145).

Takie wnioski można wyciągnąć dzięki nie tylko interpretacji stanu polskiego DG – jak zrobili to wspomniani Maciej Duda, Dorota Pankowska, Andrzej W. Nowak i Krzysztof Abriszewski, lecz także zastosowaniu innych narzędzi niż te, które zazwyczaj są używane w procesie analizy płaszczyzny intratekstualnej dyskursu.

Przyjmuje się bowiem, że badania tego obszaru dyskursu, a w nim ‘analizy słowa’, wymagają od lingwisty zastosowania – w celu rozpoznania – tradycyjnej, empirycznej metody postępowania. Znaczący to tyle, że teoretyk – jako nosiciel określonej wiedzy o świecie, nie tylko naukowej, lecz także potocznej – na podstawie własnych doświadczeń ocenia fakty, a czyni to w toku **selekcji**

zgromadzonego materiału (zob. więcej na ten temat: Spitzmüller, Warnke 2009: 125–126; por. Czachur 2020: 209). Nie jest oczywiście tak, że narzędzia do komputerowej interpretacji danych są obce w procesie przeprowadzania lingwistycznej analizy dyskursu (zob. Czachur 2020: 251 i n.).

Wiadomo przy tym, że praktyki społeczne jednostkowych użytkowników języka i sposób funkcjonowania leksyki w różnych ich sferach bardzo dużo mówią o samym dyskursie i jego dynamicznej ewolucji¹, a tak wielowymiarowa analiza danych językowych wymaga zastosowania innych narzędzi niż oczno-ręczny ogląd i ocena informacji. Badacz nie ma bowiem możliwości, by samodzielnie, a nawet w zespole: zgromadzić, zinterpretować, opisać tysiące tekstów i zaprezentować wyniki obserwacji przed ich dezaktualizacją. Czasy „płynnej rzeczywistości” internetowej zachęcają do używania instrumentów umożliwiających sprawdzanie przemian w obrębie określonego dyskursu, a niekoniecznie opisywania jego stanu. Myślę ponadto, że o kształcie dyskursu decydują nie tylko aktorzy pierwszoplanowi, ale i ci epizodyczni, dlatego warto przyglądać się dużej ilości danych rozproszonych, mających charakter różnorodny pod względem jakościowym.

Dobrze sprawdzającym się narzędziem do tak pomyślanej selekcji informacji jest Google Trends (dalej zamiennie: GT). GT wskazuje, jakie są tendencje użytkowników wyszukiwarki Google zalogowanych² na terenie danego państwa. Dotyczą one:

- a. popularności weryfikowanego zapytania w wybranym przedziale czasowym, czyli GT prezentuje względne dane³ dotyczące wyszukiwań danego zapytania;
- b. podobnych zapytań w odniesieniu do tego weryfikowanego, czyli GT wskazuje, jakie inne zapytania „przy okazji” wpisywali użytkownicy wyszukiwarki, szacuje ponadto, które z nich zyskują na popularności;
- c. powiązanych tematów w odniesieniu do weryfikowanego zapytania, czyli GT wymienia, jakie tematy są poruszane na witrynach WWW, na których jest wpisane wyszukiwane wyrażenie (tak samo jak w przypadku b), szacuje ponadto, które z nich są coraz chętniej eksplorowane przez użytkowników;
- d. popularności weryfikowanego zapytania w określonych regionach kraju,

¹ Teza ta powtarzana jest w wielu językoznawczych teoriach dyskursu. Mowa o krytycznej analizie dyskursu, stylistyce dyskursu czy lingwistyce dyskursu (zob. więcej: Czachur 2020: 171–190).

² To znaczy tych, których numer IP wskazuje na korzystanie z internetu na terenie danego państwa.

³ Maksymalna wartość 100 oznacza największą liczbę wyszukiwań dla danego zapytania, 50 to dwukrotnie mniejsza liczba wyszukiwań, 25 – czterokrotnie mniejsza liczba wyszukiwań itd. Opis na podstawie interpretacji danych z wykresu oraz opis tego, co oznaczają dane procentowe, znajduje się tutaj: https://support.google.com/trends/answer/4365533?hl=pl&ref_topic=6248052 (31.03.2021).

czyli dla Polski GT obrazuje rozkład wyszukiwań w województwach (lub/i miastach).

GT daje ponadto możliwości porównywania tendencji do wyszukiwania kilku zapytań, wówczas wszystkie punkty a)–d) są prezentowane w ujęciu kontrastywnym.

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie możliwości użycia GT do analizy wybranego obszaru płaszczyzny intratekstualnej dyskursu. Postaram się wykazać, jakie korzyści płyną z zastosowania tego instrumentarium. W szczególności podejmuję następujące kwestie:

1. krótko przypominam główne założenia analizy dyskursu zgodnie z modelem DIMEAN (Diskurslinguistische Mehr-Ebenen-Analyse) (Spitzmüller, Warnke 2009);
2. analizuję wybrane słowa kluczowe z zakresu polskiego dyskursu genderowego przy zastosowaniu Google Trends;
3. wskazuję, jak fakty przedstawione za pomocą GT pozwalają scharakteryzować ewolucję DG (przejście słów kluczowych w obszar słów stygmatów).

Skoro interesuje mnie płaszczyzna intratekstualna, poruszam się w ramach niemieckiej tradycji badawczej (Czachur, Miller 2012). Nie jest tak, że teoria dyskursu ma jednolity i spójny charakter. Mowa przecież nie tylko o niemieckiej tradycji, ale i szkole francuskiej (Grzmil-Tylutki 2012), przy czym nie należy zapominać o różnych podejściach do samego dyskursu. W językoznawczych badaniach nad dyskursem może być między innymi mowa o orientacji krytycznej, lingwistycznej, stylistycznej czy mediacyjnej (Czachur 2020: 171–210). Odnoszę się akurat do modelu DIMEAN (czyli do lingwistycznej analizy dyskursu) ponieważ dzięki swej transparentności łatwo go eksplorować, odnosić się do jego założeń i je weryfikować. Niekwestionowaną zaletą koncepcji Spitzmüllera i Warnkego jest suponowane, niewyrażane wprost założenie o neutralności ideologicznej badacza. Do zaprezentowania użyteczności GT wykorzystuję obszar dyskursu uznawanego za kontrowersyjny, a jednocześnie nie zabieram głosu w konflikcie, również z tych względów decyduję się na DIMEAN.

W tym modelu za znaczące uznaje się następujące elementy dyskursu (zob. więcej: Spitzmüller, Warnke 2009, zob. ponadto: Czachur, Miller 2012: 37):

- I. płaszczyzna intratekstualna
  - a) analiza tekstu
    - wizualna struktura tekstu
      - layout/design
      - typografia
      - relacja tekst–obraz
      - materialność/nośnik tekstu

- struktura makro: temat tekstu / struktura meso: temat w częściach tekstu
    - pola leksykalne
    - pola metafor
    - opozycje leksykalne
    - realizacja tematu
    - strategie tekstu / funkcje tekstu
    - gatunki tekstu
  - b) analiza propozycji
    - propozycje na płaszczyźnie mikrostruktur
      - składnia
      - figury retoryczne
      - leksemy metaforyczne
      - znaczenia socjalne, ekspresywne i deontyczne
      - presupozycje
      - implikatury
      - akty mowy
  - c) **analiza słowa**
    - **jednostki jednosłowne, jednostki wielosłowne**
      - słowa kluczowe
      - słowa stygmaty
      - nazwy
      - wyrażenia ad hoc
- II. płaszczyzna transtekstualna
- analiza dyskursu
    - tekstowość
    - schemat (skrypt)
    - podstawowe semantyczne figury dyskursu
    - symbolika społeczna
    - indeksowość
    - historyczność
    - ideologia/mentalność
    - ogólne debaty polityczne i społeczne
- III. działania dyskursywne (aktorzy)
- role interakcyjne
    - autor
    - potencjalni adresaci
  - pozycje dyskursu
    - społeczna stratyfikacja / władza
    - społeczność dyskursywna

- Ideology Brokers
- Voice
- status wertykalności
- medialność
  - medium
  - formy komunikacji
  - obszary komunikacji
  - wzorce tekstu

W tym miejscu nie można zapominać o dość istotnym fakcie. Twórcy modelu DIMEAN i ich inspiratorzy przypominają, że każde badanie dyskursu ma charakter synkretyczny. Nawet jeśli mieści się w określonym schemacie postępowania, badacz za każdym razem wybiera instrumentarium analityczne. Heurystyczna metoda oglądu dyskursu nie usprawiedliwia natomiast naukowej dezynwoltury. Należy zatem transparentnie dobierać narzędzia badawcze, dopasowane do celów, jakie przyświecają badaczowi (Spitzmüller, Warnke 2011; Wengeler 1997; por. Czachur 2020: 251 i n.).

Niniejszy artykuł jest więc swoistego rodzaju propozycją wykorzystywania narzędzia GT do badania dyskursów, które powstają, ewoluują na oczach badacza.

Jak można było zauważyć, model DIMEAN próbuje pomieścić bardzo różnorodne aspekty dyskursu. Wiadomo przecież, że dyskurs – ze względu na swą ponadzdaniową naturę – nie mieści się w granicach jednego tekstu, w którego ramach znaczenia się ścierają (Czachur 2011: 87), są narzucane podmiotom (Spieś 2010: 201) czy negocjowane (Czachur, Kulczyńska, Kumięga 2016: 9). Znaczenia te **powstają** dzięki i językowi, i obrazom, i wielotworzywowym przekazom, o czym przypomina lingwistyczna analiza dyskursu. Trudno jednak całościowo ogarnąć jeden dyskurs, a w ramach artykułu jest to niewykonalne. Skupiam się zatem na wybranym wycinku punktu I. c) z prezentowanej wyżej listy. Zajmują mnie wybrane słowa klucze funkcjonujące w obszarze DG.

W lingwistycznej analizie dyskursu zaproponowanej przez badaczy z Düsseldorfu (Spitzmüllera i Warnkego – twórców modelu DIMEAN) ‘słowa klucze’ definiuje się jako „jednostki słowne, które wyrażają istotę i ideały pewnej grupy/epoki, i które determinują specyfikę dyskursu. Ich kontekstowe i konotatywne znaczenie jest dominujące, a one wykazują różnorodność znaczeniową” (Spitzmüller, Warnke 2009: 127). Sam sposób ich pozyskiwania może mieć charakter typowania (Spitzmüller, Warnke 2009: 125) albo pozyskiwania drogą automatycznej analizy korpusów (zob. Kamasa 2014). Wiadomo ponadto, że sposób ekscerpacji słów kluczy w modelu DIMEAN ma charakter empiryczny („oczno-ręczny”). W takim razie to intuicja badacza ma doprowadzić do wytypowania określeń jedno- i wielowyrazowych wpływających na specyfikę dyskursu.

Zautomatyzowana analiza korpusów pozwala z kolei wskazać, które leksemy w jednej próbie pojawiają się znacząco częściej niż w innej – i to właśnie te mają uchodzić za słowa kluczowe (Kamasa 2014: 107).

Podczas korzystania z GT musimy jednak wiedzieć, jakie jednostki chcemy zweryfikować, dlatego badacz powinien znać chociaż termin oznaczający pojęcie centralne, konstytutywne dla danego dyskursu (np. *gender* w DG). Eksploracja innych modułów GT (podobne zapytania, podobne tematy) wskaże określenia z nim powiązane. Tą drogą da się wytypować słowa kluczowe i jest to postępowanie zgodne z propozycją twórców lingwistycznej analizy dyskursu – mowa o heurystycznym podejściu.

W odniesieniu do DG zadanie typowania słów kluczowych jest zdecydowanie bardziej ułatwione. Dyskurs genderowy rozwijał się najpierw w przestrzeni naukowej (EG: 162 i n.) i kształtował się w odniesieniu do takich pojęć, jak *gender* (płeć kulturowa), *sex* (płeć biologiczna), a dalej: *queer* (strategie oporu wobec *heteronormatywności*), *LGBT* (nieheteronormatywne osoby – *lesbijki*, *geje*, *biseksualiści* i *transseksualiści* – walczące o uznanie ich za mniejszość), *homoseksualizm/homoseksualność* (*orientacja seksualna*)⁴ (na ten temat zob. szerzej: EG: 162–167; Woźniak-Wrzesińska, Zakrzewska-Verdugo 2021a). Niektóre z tych określeń funkcjonowały najpierw poza DG (*orientacja seksualna*, *homoseksualność*, *lesbijka*, *gej*, *biseksualista*, *transseksualista*, *sex*), inne powstawały w obszarze Gender Studies (*gender*, *queer*, *heteronormatywność*, *LGBT*)⁵. Ze względu na ograniczone miejsce przyjrzymy się tylko trzem z nich: *gender*, *LGBT*, *homoseksualizm/homoseksualność*.

Zainteresowanie określeniami *gender*, *LGBT* oraz *homoseksualizm/homoseksualność* wśród użytkowników wyszukiwarki Google od roku 2004 zaprezentowano na wykresie 1.

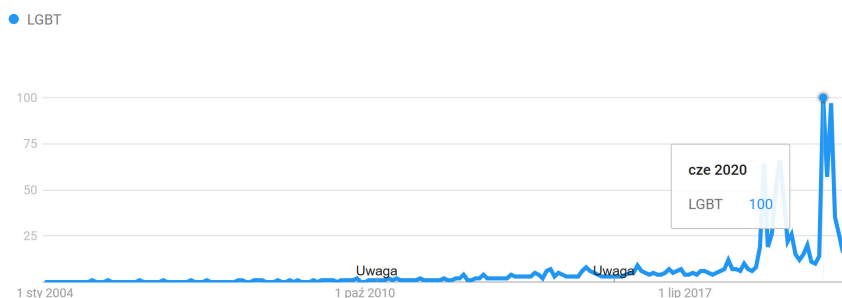
⁴ Tomasz Nowak (2020) uznaje, że *homoseksualizm* – określenie pierwotnie nacechowane pejoratywnie (miało nazywać chorobą uchodzącą za dewiację) należy zastępować neutralnym określeniem *homoseksualność*. Na gruncie języka polskiego jest to postulat nowy. Wcześniejsze badania pokazują, że funkcjonujące w polszczyźnie, uznawane za synonimiczne, określenia *homoseksualizm/homoseksualność* nie różniły się konotacjami emotywnymi (zob. Rodzoch-Malek 2012: 89–91).

⁵ Lista ta nie ma charakteru pełnego ani skończonego [zob. wykaz haseł w *Encyklopedii Gender* (EG)].

Polska. Od 01.01.2004 do 30.11.2020. Wyszukiwarka Google.

Wykres 1. Popularność zapytania *gender* [https://cutt.ly/Vhk8qaJ]⁶

Wykres 2. Popularność zapytania *LGBT* [https://cutt.ly/zhk8tFu]

Polska. Od 01.01.2004 do 01.12.2020. Wyszukiwarka Google.

Wykres 3. Popularność zapytań *homoseksualizm/homoseksualność* [https://cutt.ly/ahzQJ9g]

⁶ Dostęp do wszystkich wykresów opisany jest na grafice. Linki zostały skrócone za pomocą narzędzia dostępnego pod adresem: <https://cutt.ly/pl>.

Jak widać, użytkownicy interesują się określeniami *gender*, *LGBT* niejednorodnie (skokowo). Kształt rozkładu zainteresowania pojęciem *homoseksualizm* również wydaje się nierównomierny, choć krzywa wyszukiwań nie jest tak spłaszczona, jak w odniesieniu do haseł *gender* i *LGBT*, które epizodycznie, ale i nagle pojawiają się na mapie dyskursu społecznego. Z tych trzech określeń największą docieklivość w określonym czasie wzbudził termin *gender*, co prezentuje wykres 4.

Wykres 4. Popularność zapytań *gender*, *LGBT*, *homoseksualizm* [<https://cutt.ly/phz03ef>]

Tak przedstawiające się dane (wykresy 1–4) mogą bardzo dużo powiedzieć o społecznym DG, ponieważ **pojawiające się piki (gwałtowny wzrost wartości na wykresie) są skorelowane z wystąpieniami aktorów dyskursu społecznego**, co prezentuję dalej. Charakter tych wystąpień (jeśli jest znany) daje się zinterpretować na podstawie podobnych zapytań, jakie użytkownicy wpisywali w okno wyszukiwarki. Rzućmy na nie okiem (tab. 1–3).

Podobne zapytania – gender		Google Trends
1	ideologia	100
2	gender ideologia	98
3	co to gender	97
4	gender co to	92

< Wyświetlam 1–4 z 25 pozycji >

Podobne zapytania. Polska. Od 01.01.2004 do 30.11.2020. Wyszukiwarka Google.

Tabela 1. *Gender* – podobne zapytania [<https://cutt.ly/whk8wzP>]

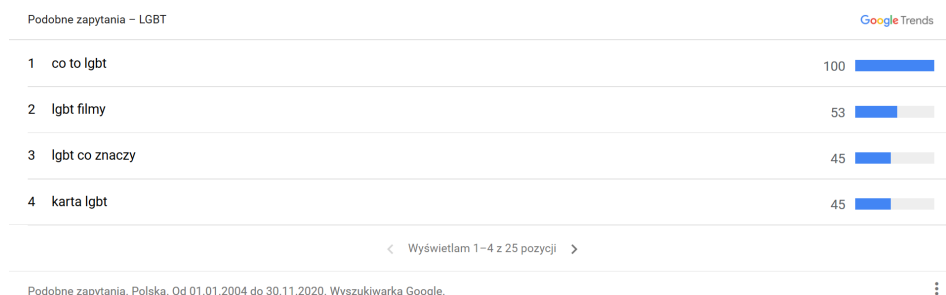

Tabela 2. *LGBT* – podobne zapytania [<https://cutt.ly/khxdyuc>]

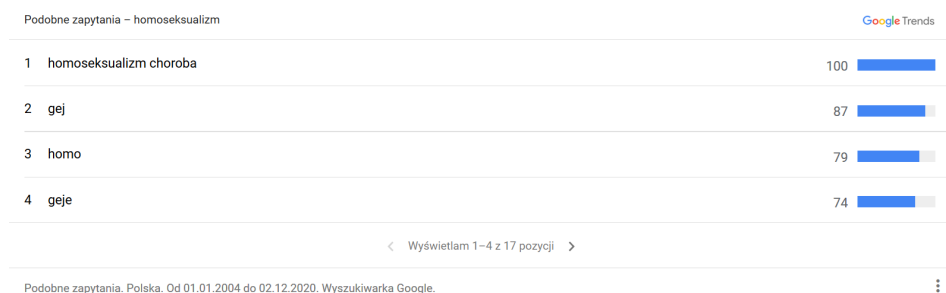

Tabela 3. *Homoseksualizm* – podobne zapytania [<https://cutt.ly/JhxdXLW>]

Nietrudno dostrzec, że określenia *ideologia* (tab. 1), *choroba*, *homo* (tab. 3) nie należą do neutralnych, czemu dowodzą i intuicje badacza, i dane korpusowe⁷. **Wykorzystanie kolejnego modułu GT (podobne zapytanie) pozwala zatem na ocenienie – po pierwsze – z jakim typem dyskursu mamy do czynienia (nacechowanym pozytywnie czy negatywnie), po drugie – jakie głosy obecnie prowadzą w walce semantycznej.**

W dalszym etapie interpretacji można zweryfikować, którzy aktorzy mieli wpływ na ewolucję dyskursu. Drogi postępowania mogą być różne: albo znajomość faktów z życia społecznego – wówczas potwierdza się teza o heurystycznym podejściu analitycznym (badacz jako nośnik wiedzy), albo 1. eksploracja opracowań bądź 2. przeszukiwanie danych internetowych. Drugie rozwiązanie (przeszukiwanie danych internetowych) wydaje się spójne z koncepcją korzystania z GT w badaniach nad dyskursem.

By nie pozostać gołosłowną, dalej – w stopniu ograniczonym ramami artykułu – odniosę się do danych zaprezentowanych na wykresach 1–4 i w tab. 1–3.

⁷ Zob. NKJP lub sugerowane strony w wyszukiwarce Google.

Na wykresie 3 (*homoseksualizm/homoseksualność*) najczęstsze wyszukiwanie odnotowano w czerwcu 2005 roku. Moje doświadczenie nie pozwalało mi wskazać domniemanych przyczyn zainteresowania internautów tym zagadnieniem w określonym momencie, dlatego zdecydowałam się na skorzystanie z wyszukiwarki Google w ograniczonym zakresie czasowym (od pierwszego maja do trzydziestego czerwca 2005 roku) i wpisałam hasło *homoseksualizm*. Efekt okazał się bardzo zadowalający, ponieważ pośród wytypowanych stron WWW znalazły się odnośniki kierujące do opisów przebiegu Parady Równości z 11 czerwca 2005 roku, która wywołała burzę medialną. Manifestacja pomimo zakazu przeszła ulicami Warszawy, co doprowadziło do określonych reakcji. Ówczesny prezydent stolicy „był zgorszony”⁸. Inny polityk miał wypowiedzieć się w sposób następujący: „dzisiaj parada, jutro więzienie, dzisiaj homoseksualizm, jutro pedofilia, dzisiaj małżeństwa, a jutro aż boję się pomyśleć co” i dalej: „ideologia homoseksualna to komunizm XXI wieku”⁹.

W owym czasie dyskusję wokół homoseksualizmu mógł ponadto wywołać artykuł księdza dr. Dariusza Oki *Dziesięć argumentów przeciw*, opublikowany na łamach „Gazety Wyborczej”¹⁰, w treści którego podawane są fakty przeciwko postulowanej tolerancji wobec homoseksualistów, ponieważ jest to:

propaganda głosząca, że ich związki są równie dobre jak małżeństwa, [i – przyp. E.W.W.] bardzo przypomina propagandę wmawiającą nam przez tyle lat, że ustrój socjalistyczny przewyższa kapitalistyczny, w Związku Radzieckim ludziom żyje się lepiej niż w Stanach Zjednoczonych. Podobnie trzeba się na nią uodpornić¹¹.

Lektura artykułów dotyczących Parady Równości (z połowy czerwca 2005 roku) i komentarzy wokół tekstu księdza dr. Oki (z początku czerwca 2005 roku i później) potwierdza, że działania dyskursywne właśnie tych aktorów miały wpływ na przemodelowanie DG widoczne na wykresie 3.

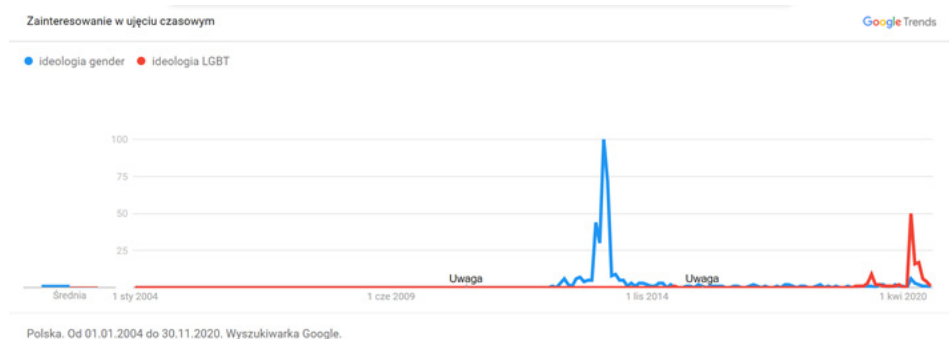
Z wykresu 4 wynika jednak, że zainteresowanie tematyką *homoseksualizmu* w odniesieniu do *gender* oraz *LGBT* nie jest tak znaczące. Piki na wykresach 1 (*gender* – styczeń 2014) i 2 (*LGBT* – czerwiec 2020) odsyłają do kolejnych debat wokół DG, w treści których pojawiły się dwuwyrazowce: *ideologia gender* i *ideologia LGBT*, co z kolei doprowadziło do aktywności internautów przedstawionej na wykresie 5.

⁸ Zob. <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artykul/prezydent;warszawy;lech;kaczynski;zgorszony;pa rada;rownosci,75,0,69963.html> (30.11.2020).

⁹ Zob. <https://ekai.pl/wiezienie-za-wypowiedz-o-homoseksualizmie/> (30.11.2020).

¹⁰ *Gazeta Wyborcza* z 28–29 maja 2005 roku, 27–28.

¹¹ Zob. <https://silo.tips/download/dziesi-argumentow-przeciw> (30.11.2020).

Wykres 5. Popularność zapytań *ideologia gender*, *ideologia LGBT* [<https://cutt.ly/7hk8uzF>]

Szczególne zainteresowanie określeniem *gender* (wykres 1) i *ideologia gender* (wykres 5) na początku 2014 roku można powiązać z wystąpieniami, których treści były już omawiane w opracowaniach – czy to z zakresu DG, czy socjologii.

Do debaty publicznej hasło *ideologia gender* zostało wprowadzone w październiku 2013 roku przez arcybiskupa Józefa Michalika, który używa go w homilii wygłoszonej z okazji jubileuszu 90. rocznicy urodzin księdza kardynała Henryka Gulbinowicza. Dalej – w grudniu 2013 roku we wszystkich kościołach katolickich zostaje odczytany list Episkopatu *Zagrożenia rodziny płynące z ideologii gender. List Pasterski na Niedzielę Świętej Rodziny, 27 grudnia 2013 roku*. W samym styczniu 2014 roku do głosu dochodzi Parlamentarny Zespół „Stop ideologii gender!” oraz wspomniany już ksiądz dr Oko, który dla innych zespołów parlamentarnych poprowadził wykład *Ideologia gender – zagrożenie dla cywilizacji*¹² (Duda 2016: 417–427).

W tym czasie (koniec 2013 roku – początek 2014 roku) dochodzi więc do intensywnego modelowania DG, który na pewno przestaje być neutralny.

O braku neutralności świadczy zainteresowanie pojęciami *LGBT* (wykres 2) oraz *ideologia LGBT* (wykres 5) najpierw w połowie 2019 roku, następnie w czerwcu 2020 roku, które jest konsekwencją kolejnych krytycznych wystąpień. W połowie 2019 roku znane są liczne wypowiedzi hierarchów kościelnych¹³, w czerwcu 2020 roku do głosu dochodzą natomiast aktorzy sceny poli-

¹² Wykład jest dostępny tutaj: <https://www.youtube.com/watch?v=tFRXezxjEnU> (30.11.2020).

¹³ Podaję losowo wybrane przykłady: w lipcu 2019 roku biskup Ignacy Dec w homilii podczas XXVIII Pielgrzymki Rodziny Radia Maryja na Jasną Górę głosi, że „idzie na Polskę potop genderyzmu, LGBT”; 31 lipca 2019 roku arcybiskup Marek Jędraszewski w homilii na Jasnej Górze z okazji zakończenia XXVIII Pielgrzymki Rodziny Radia Maryja wypowiada tezę, iż „promowanie ideologii LGBT zaprzecza godności człowieka”; 1 sierpnia 2019 roku ten sam arcybiskup Jędraszewski w homilii wygłoszonej w bazylice mariackiej w Krakowie z okazji 75. rocznicy Powstania Warszawskiego głosi, że „Czerwona zaraza już po naszej ziemi na całe szczęście nie chodzi, co wcale nie znaczy, że nie ma nowej [...]. Nie czerwona, ale tęczowa”; 6 sierpnia 2019 roku biskup

tycznej, którzy tak samo jednoznacznie negatywnie wypowiadają się i o gender, i o ruchach LGBT¹⁴.

Jak widać sposób modelowania DG jest konsekwencją działań i wypowiedzi konkretnych aktorów życia publicznego. Interpretacja tego modelowania zależy natomiast od badacza¹⁵.

Korzyści poznawcze z tak przeprowadzonej obserwacji dyskursu są niekwestionowane, ponieważ narzędzie GT pozwala:

1. Uchwycić eskalację konfliktów semantycznych w ramach analizowanego dyskursu. Tutaj jest mowa o DG, który przyjmuje rozmiary „polskiej wojny z gender”¹⁶. Lista „wrogich ideologii” się wydłuża: od *homoseksualizmu* (od około 2004 roku) przez *gender* (od około 2014 roku) do *LGBT* (od około 2019 roku).
2. Dotrzeć do aktorów dyskursu, przeszukać bazę (czy to za pomocą wyszukiwarki Google, czy innych opracowań) według kryteriów czasowych, ustalonych dzięki GT. Jak widać, w odniesieniu do DG pierwszoplanowe role odgrywają politycy oraz hierarchowie kościoła, których wypowiedzi na trwałe trafiły do zasobów internetowych (co powinno cieszyć, ponieważ łatwo do nich dotrzeć).
3. Na koniec najistotniejsze – zaobserwować, w jaki sposób ‘słowa klucze’ stają się ‘słowami stygmatami’ rozumianymi jako określenia, przez które następuje „stygmatyzacja osób, przedmiotów i zjawisk” (Hermanns 1994: 19, cyt. za: Spitzmüller, Warnke: 127); łączy się z nią „funkcja pozytywnej autoprezentacji przez deprecjację innych” (Spitzmüller, Warnke: 127). Jak już było wspomniane, DG rozwijał się najpierw w obszarze dociekań naukowych, dlatego określenia, które w nim się pojawiały (zwłaszcza: *gender*, *LGBT*), nie miały za zadanie deprecjonować innych. Stan ten w ramach polskiego DG uległ zmianie poprzez społeczne profilowanie dyskursu. Takie określenia, jak: *gender*, *LGBT*, stały się narzędziami – *nomen omen* – ideologicznymi w walce o panowanie określonego punktu widzenia¹⁷.

Mirosław Milewski w homilii wygłoszonej podczas mszy w Radzyminie głosi tezę o „chorej ideologii LGBT”. Zbiory opublikowane na stronie: <https://oko.press/tag-rzeczowy/lgbt/> (30.11. 2020).

¹⁴ Przypominam wypowiedzi prezydenta RP Andrzeja Dudy: „próbuję się nam wmówić, że LGBT to ludzie. A to jest po prostu ideologia”; posła do Parlamentu Europejskiego Joachima Brudzińskiego: „Polska bez LGBT jest najpiękniejsza” czy ówczesnego posła na Sejm RP Przemysław Czarńka: „osoby LGBT nie są równie normalnym ludziami”. Zbiory opublikowane na stronie: <https://oko.press/tag-rzeczowy/lgbt/> (30.11. 2020).

¹⁵ Pogłębione analizy DG z użyciem GT w perspektywie porównawczej (dyskurs polski a dyskurs rosyjski) zob. Woźniak-Wrzesińska, Zakrzewska-Verdugo 2021a, 2021b.

¹⁶ Określenie za Maciejem Dudą (2016).

¹⁷ Co ciekawe – istnieje korelacja między społecznym a naukowym dyskursem. To znaczy, że od 2014 roku w obszarze publikacji naukowych pojawiły się liczne głosy krytyczne wobec teorii gender (na ten temat więcej: Woźniak-Wrzesińska, Zakrzewska-Verdugo 2021b).

Okazuje się ponadto, że analiza słów kluczy z płaszczyzny intratekstualnej jest punktem odniesienia do analiz z innych obszarów dyskursu, **co przemawia za słusnością tezy twórców modelu DIMEAN o wielotworzywowym i jednocześnie komplementarnym charakterze dyskursu**. W tym miejscu pojawia się pewne pęknięcie. Mianowicie badacze z Düsseldorfu postulują, by w swoich analizach wychodzić od tekstu. W przypadku zastosowania GT konieczny jest wstępny rekonesans, rozpoznanie gruntu, wytypowanie określeń nacechowanych, problematycznych, wątpliwych. Dopiero dalej obserwacja ich obecności w obszarze dyskursu może doprowadzić do analiz tekstowych. Mowa o przeszukiwaniu zasobów (na przykład internetowych). Nie ma jednak wątpliwości co do tego, że analiza od płaszczyzny intratekstualnej do działań w obszarze dyskursu pozwala na zrozumienie mechanizmu, zgodnie z którym ewoluuje badany dyskurs. Zastosowanie narzędzia GT pozwala zatem opisywać nie tyle stan, ile rozwój interesującego obszaru, który zmienia się na oczach badacza.

Bibliografia

- Abriszewski Krzysztof (2013): *Kulturowe funkcje filozofowania*. Toruń.
- Borkowski Michał (2015): Reportaż z „polskiej wojny domowej o gender” w obiektywie pola naukowego Pierre’a Bourdieu. W: Majka-Rostek Dorota, Banaszak Ewa, Czajkowski Paweł (red.): *Genderowe filtry. Różnorodność doświadczenia i percepcji płci w przestrzeni publicznej i prywatnej*. Wrocław, 122–132.
- Busse Dietrich (1987): *Historische Semantik. Analyse eines Programms*. Stuttgart.
- Busse Dietrich, Teubert Wolfgang (1994): Ist Diskurs ein sprachwissenschaftliches Objekt? Methodenfrage der historischen Semantik. In: Busse Dietrich, Teubert Wolfgang (eds.): *Begriffsgeschichte und Diskursgeschichte. Methodenfragen und Forschungsergebnisse der historischen Semantik*. Opladen, 10–28.
- Czachur Waldemar (2020): *Lingwistyka dyskursu jako integrujący program badawczy*. Wrocław.
- Czachur Waldemar (2011): Dyskursywny obraz świata. Kilka refleksji. *tekst i dyskurs – text und diskurs*, 4, 79–99.
- Czachur Waldemar, Miller Dorota (2012): Niemiecka lingwistyka dyskursu. Próba bilansu i perspektywy. *Oblicza Komunikacji*, 5, 25–43.
- Czachur Waldemar, Kulczyńska Agnieszka, Kumięga Łukasz (2016): Dyskurs w polskiej dydaktyce akademickiej. W: Czachur Waldemar, Kulczyńska Agnieszka, Kumięga Łukasz (red.): *Jak analizować dyskurs. Perspektywy dydaktyczne*. Kraków, 7–18.
- Duda Maciej (2016): *Dogmat płci. Polska wojna z gender*. Gdańsk.
- Duszak Anna (1998): *Tekst, dyskurs, komunikacja międzykulturowa*. Warszawa.
- Felder Ekkehard (2006): Semantische Kämpfe in Wissensdomänen. Eine Einführung in Benennungs-, Bedeutungs- und Sachverhaltsfixierungs- Konkurrenzen. In: Felder Ekkehard (ed.): *Semantische Kämpfe. Macht und Sprache in den Wissenschaften*. Berlin–New York, 13–46.
- Grzmił-Tylutki Halina (2010): *Francuska lingwistyczna teoria dyskursu: historia, tendencje, perspektywy*. Kraków.

- Jäger Siegfried (2001): *Kritische Diskursanalyse. Eine Einführung*. Duisburg.
- Jedlikowska Dorota (2014): Dyskurs naukowy – perspektywa socjologiczna. W: Jachimowska Katarzyna, Kudra Barbara, Szkudlarek-Śmiechowicz Ewa (red.): *Słowo we współczesnych dyskursach*. Łódź, 119–128.
- Kamasa Victoria (2014): *Techniki językoznawstwa korpusowego wykorzystywane w krytycznej analizie dyskursu*. *Przegląd*. Pobrane z: http://www.qualitativesociologyreview.org/PL/Volume26/PSJ_10_2_Kamasa.pdf (30.11.2020).
- Latour Bruno (2013): *Nadzieja Pandory. Eseje o rzeczywistości w studiach nad nauką*, Abriszewski Krzysztof (tłum.). Toruń.
- Nowak Andrzej W., Abriszewski Krzysztof, Wróblewski Michał (2016): *Czyje lęki? Czyja nauka? Struktury wiedzy wobec kontrowersji naukowo-społecznych*. Poznań.
- Nowak Tomasz Ł. (2020): *Język ukrycia. Zapisany socjolekt gejów*. Kraków.
- Pankowska Dorota (2017): Czego można dowiedzieć się o gender z Internetu? Analiza dyskursu w tekstach dostępnych w sieci. *Przegląd Badań Edukacyjnych. Educational Studies Review*, 25, 137–161.
- Rodzoń-Malek Jagoda (2012): *W jaki sposób mówi się w polszczyźnie o homoseksualizmie i osobach homoseksualnych? Analiza leksyki na podstawie danych leksykograficznych i tekstowych*. Pobrane z: <https://depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/204/Doktorat-J.Rodzoń> (30.11.2020).
- Smykała Marta (2016): „Wir schaffen das!” Diskursive Strategien sprachlicher Konstituierung des Beginns der Flüchtlingskrise und ihrer Hauptakteure im Pressediskurs am Beispiel der Wochenzeitung DIE ZEIT. *tekst i dyskurs – text und diskurs*, 9, 183–202.
- Spieß Constanze (2010): Lingwistyczna analiza dyskursu jako analiza wielopoziomowa: przyczynek do problematyki wielowymiarowego opisu dyskursów z perspektywy praktycznonaukowej. *tekst i dyskurs – text und diskurs*, 3, 199–220.
- Spitzmüller Jürgen, Warnke Ingo H. (2009): Wielopoziomowa lingwistyczna analiza dyskursu – DIMEAN, Czachur Waldemar, Zielińska Kinga (tłum.). *tekst i dyskurs – text und diskurs*, 2, 123–146.
- Spitzmüller Jürgen, Warnke Ingo H. (2011): *Diskurslinguistik. Eine Einführung in Theorien und Methoden der transtextuellen Sprachanalyse*. Berlin.
- Wojtak Maria (2011): O relacjach dyskursu, stylu, gatunku i tekstu. *tekst i dyskurs – text und diskurs*, 4, 69–78.
- Woźniak-Wrzesińska Ewelina, Zakrzewska-Verdugo Magdalena (2021a): Społeczna dyskursywizacja terminów naukowych na przykładzie wybranej nomenklatury z zakresu Gender Studies. Przypadki polski a rosyjski. Część pierwsza. *Acta Neophilologica*, 23 [w druku].
- Woźniak-Wrzesińska Ewelina, Zakrzewska-Verdugo Magdalena (2021b): Społeczna dyskursywizacja terminów naukowych na przykładzie wybranej nomenklatury z zakresu Gender Studies. Przypadki polski a rosyjski. Część druga. *Acta Neophilologica*, 24 [w druku].

Słowniki i leksykony

- [EG]: Rudaś-Grodzka Monika, Nadana-Sokołowska Katarzyna, Mrozik Agnieszka, Szczuka Kazimiera, Czeczot Katarzyna, Smoleń Barbara, Nasiłowska Anna, Serafin Ewa, Wróbel Agnieszka (red.) (2014): *Encyklopedia gender. Płeć w kulturze*. Warszawa.

Źródła internetowe:

<https://cutt.ly/Vhk8qaJ>.

<https://cutt.ly/zhk8tFu>.

<https://cutt.ly/ahzQJ9g>.

<https://cutt.ly/phz03ef>.

<https://cutt.ly/whk8wzP>.

<https://cutt.ly/khxduC>.

<https://cutt.ly/JhxdXLW>.

<https://cutt.ly/7hk8uzF>.

<https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artykul/prezydent;warszawy;lech;kaczynski;zgorszony;parada;rownosci,75,0,69963.html> (dostęp: 30.11.2020).

<https://ekai.pl/wiezienie-za-wypowiedz-o-homoseksualizmie/> (dostęp: 30.11.2020).

<https://silo.tips/download/dziesi-argumentow-przeciw> (dostęp: 30.11.2020).

<https://www.youtube.com/watch?v=tFRXezxjEnU> (dostęp: 30.11.2020).

<https://oko.press/tag-rzeczowy/lgbt/> (dostęp: 30.11.2020).

https://support.google.com/trends/answer/4365533?hl=pl&ref_topic=6248052 (dostęp: 31.03.2021).